

ТМ	Г. XXXIV	Бр. 1	Стр. 83-96	Ниш	јануар - март	2010.
----	----------	-------	------------	-----	---------------	-------

UDK 316.74:2(470)''1989/2006''

Оригинални научни рад
Примљено: 16. 11. 2009.

Јулија Синелина
Институт за социјално-политичка
истраживања РАН
Москва (Русија)

ДИНАМИКА РЕЛИГИОЗНОСТИ ГРАЂАНА РУСИЈЕ ОД 1989. ДО 2006. ГОДИНЕ

Резиме

Ауторка у овом тексту анализира религиозност становништва Русије, а пре свега православних верника, на основу података из већег броја социолошких емпиријских истраживања која су спровели разни социолошки центри и институту за истраживање јавног мњења у периоду од краја осамдесетих година прошлог века до 2006. године. Иако је утврђивање нивоа и степена религиозности грађана Русије повезано са методолошким споровима о начину истраживања и мерења религиозности, ауторка предлаже методику Чеснокове као најадекватнију. Налази истраживања, која су спроведена уз помоћ ове методике и у чијем центру је појам црковљења, могу се сажети у неколико тачака: у последњих десет година испитаници, конфесионално опредељени као православни, чешће посећују цркву, чешће се него раније моле црквеним молитвама и редовније читају јеванђеља. Али то није довољан доказ о томе да су се грађани Русије, па и православни као најбројнији, масовно почели руководити религиозним вредностима у свакодневном животу. Пре се може говори о томе да су се почели враћати у цркву. Важни показатељи црковљеног живота људи – исповед и причешће – остали су и даље ниски. За значајан део грађана Русије црковљење има још увек површан карактер.

Кључне речи: методика Чеснокове, православна конфесија, црковљење, индикатори црковљености, групе црковљених, Русија

Социјално-политички и економски преображај у последњих двадесет година коренито је утицао на промену религиозности грађана Русије и узајаман однос државе и Руске православне цркве, која има најбројније следбенике у земљи. Методолошки спорови који се односе на утврђивање нивоа и степена религиозности становништва воде се

sinelina@newolymp.net

у руској социологији од почетка седамдесетих година прошлог века. Међутим, до данашњег дана аутори из различитих социолошких центара и института немају јединствено мишљење о томе каква питања треба поставити испитаницима у истраживању ради њиховог правилног сврставања у ову или ону групу погледа на свет, затим колико таквих група треба да има и које су од њих обавезне. Због тога се, једни те исти људи, у истраживањима разних социолошких центара сврставају у различите групе погледа на свет.

Стога нам се чини да је за истраживање религиозности становништва најадекватнија методика Валентине Чеснокове, која је још почетком деведесетих године прошлог века обратила пажњу на многодимензионалну појаву уцрковљености појединца. Процес промене погледа на свет и стила живота људи одвија се постепено. Ако се сложимо да настанак православног хришћанина није тренутан чин него дугачак и тежак пут, онда изучавање процеса прикључења обраћеника на веру и масе људи црквеној култури и религиозним системима вредности, задобија посебан значај. Овај процес и сами религиозни људи именују термином уцрковљење.

Уцрковљење – то је «живот» у Цркви а подразумева познавање њених правила, обреда, обичаја, свакодневног живота и осећање да је човек у тој сфери као у сопственој кући (Чеснокова, 2000:4). То је добровољно прихватање Цркве усвајањем њеног установљеног начина живота и мишљења. Методика Чеснокове омогућава усмереност научне анализе на проучавање понашања а преко њега и на начин живота. А начин живота је појава коју је ипак далеко лакше посматрати него феномене као што су свест испитаника и њихови вредносни ставови. И најважније – ова методика апострофира редовност повезану са овим правилима понашања.

Религиозност многих грађана Русије налази се у фази настајања. Јасно је да људи који се декларишу као православни и јесу православни, али се налазе на различитим стадијумима уцрковљења. Управо истраживање феномена уцрковљености омогућава правилно схватање и оцењивање процеса промене религиозне самосвести становништва Русије.

Све у свему, Чеснокова предлаже пет показатеља уцрковљености живота испитаника која се може измерити према петостепеној скали: посећивање храма, исповедање, причешћивање, читање јеванђеља, молитва, одржавање постова. На бази ових показатеља она формира групе према нивоу и степену уцрковљености. У овој методици су издвојене основне, «упоришне тачке» које указују на православни начин живота; заправо се утврђује да ако су поменути елементи јавно изражени у животу појединца онда је могуће говорити о томе како је процес његовог уцрковљења почео и да ће се временом завршити. Тако ова методика омогућава издвајање неколико кључних промена, које одговарају православном начину живота, и мерење интензитета сваке од њих помоћу скале која даје представу о томе колико је дубоко ушао дати

елемент у живот појединца, колико га је он чврсто усвојио. Да ли је дати елемент на путу преласка у навику, у аутоматизам, или га човек колико-толико усваја или пак у његовом животу не игра никакву улогу? На пример, узмимо *посећивање храма*: једном месечно и чешће (најјача позиција); неколико пута годишње; једном годишње; мање од једном годишње; никада (најслабија позиција). Или молитву: читам јутарње и вечерње молитве (најјача позиција); молим се црквеним молитвама скоро сваки дан; молим се претежно црквеним молитвама; молим се чешће личном молитвом; не молим се уопште (најслабија позиција). Уз ових пет показатеља користе се још неколико питања која омогућавају дубљу оцену ситуације (Чеснокова, 2005:19-25).

Методику Чеснокове користио је Фонд «јавно мњење» (ФОМ) у својим истраживањима 1992. и 2000. године а на основама ове методике истраживање религиозности становништва спровело је Одељење за социологију религије при Институту за социјално-политичка истраживања Руске академије наука (ИСПИ РАН) 2004. и 2006. године. Тако можемо пратити у претеклих петнаест година како се мењало религиозно понашање грађана Русије.

Чини нам се да процес раста религиозности грађана Русије у протеклом десетлећу можемо поделити у две временске етапе. Прва етапа траје од 1989. године па негде до средине деведесетих година прошлог века (до 1993. или до 1995. године – ту се подаци социолошких истраживања унеколико разилазе). Временска етапа која почиње 1989. године је важнија, јер се управо тада појављују веродостојни подаци о реалном броју верујућих и неверујућих људи. Ова се етапа понекад назива и «религиозним бумом». Према подацима многобројних социолошких истраживања можемо говорити о практично двоструком расту броја верника у периоду од 1989. до средине деведесетих година: од 20 до 30% верника у 1988-1989. години до 50-60% 1995. године. Овај процес се поклапа са снижењем броја неверујућих (атеиста) од 50% на 30%. Значајан раст броја верника у основи је резултат повећања броја испитаника који себе називају православнима: од 20% крајем осамдесетих година прошлог века до 40-50% у периоду од 1993. до 1995. године (видети табеле 1, 2 и 3). Тешко је прецизно одредити годину којом завршава прва етапа, пошто нека социолошка истраживања фиксирају део православних верника на нивоу око 45% већ 1992. године а друга од 1993. до 1995. године, но баш по достизању тог нивоа (45-50%) темпо раста броја православних опада. Друга социолошка истраживања показују да је број испитаника који се идентификују као православни посебно реско растао од 1991. до 1992. године. Можда је ово повезано са сломом Совјетског Савеза када је коначно срушена совјетска идеологија која је до тада обједињавала људе. У том периоду људима је била потребна нова идентификација, било је потребно себе некако одредити. Уколико су престајали бити «совјетски» утолико су поново постајали «руски» а «руски» значи – «православни».

Друга религија према броју следбеника у Русији јесте ислам. Број испитаника који у истраживањима себе одређује као муслимане у последњих петнаест година усталио се према подацима истраживања у интервалу од 5% до 10%. Остале конфесије у Русији укупно заузимају од 2% до 3% а број њихових присталица се такође мало променио. У поменути 2-3% улазе протестанти, католици, будисти, јудаисти. Утолико се најважније промене заправо тичу оног дела испитаника који се идентификују са православљем пошто процеси у том делу руског друштва одређују карактеристичне промене религиозне ситуације у земљи за последњих двадесет година, па самим тим и поменути две временске етапе. Треба, са друге стране, нагласити да нека истраживања фиксирају раст протестаната и приврженика неких секти (јеховиних сведока) али се на нивоу сверуских истраживања ови процеси не примећују.

Према томе, за прву етапу је карактеристично брзо увећање удела православних међу испитаницима и снижавање броја оних који себе виде као неверујуће.

Табела 1. Динамика удела православних верника у укупном становништву Русије у периоду 1989-2002. године (% од укупног броја испитаника)

Питање: Верујете ли у Бога, и ако верујете којој вероисповести припадате?

Самодекларација	1989.	1990.	1991.	1992.	1997.	2000.	2002.
Неверујући	53	45	40	28	35	31	31
Православни	20	25	34	47	54	56	57,6
Верујући других конфесија	9	13	10	10	7	8	7,4
Без одговора	18	17	16	15	3	5	3,9

Извори: подаци из истраживања Сверуског центра за истраживање јаног мњења (ВЦИОМ) и Фонда «јавно мњење», (Чеснокова, 2005:8).

Многи социолози су сматрали да је 1995-1996. године ниво религиозности у Русији достигао свој максимум те су увидели неке симптоме његовог могућег пада (Д. Е. Фурман; М. П. Мчедлов). У стварности се ове прогнозе нису оствариле. Од тог времена ниво религиозности је растао нешто споријим темпом у односу на претходни период (према подацима неких социолошких института овај ниво се на одређено време стабилизовао, достигавши 50%) али свакако није падао (погледати табеле 1, 2 и 3). Могуће је стога, од средине деведесетих година прошлог века, издвојити другу етапу у развоју конфесионалне ситуације у Русији, која траје до данашњег дана. Као и у првој етапи, ова појава у основи одређује религиозне процесе који се дешавају унутар Православне цркве, пошто је удео испитаника који се идентифи-

кују са исламом остао практично неизмењен а укупни проценат испитаника који се идентификују са другим вероисповестима не прелази границу од 2-3%. Према подацима социолошких истраживања Фонда «јавно мњење» и Одељења за социологију религије Института за социјално-политичка истраживања Руске академије наука, удео испитаника који се самодекларишу као православни повећао се са 45-50% у периоду 1995-1996. године на 65-70% 2006. године. Према томе, другу етапу у поређењу са првом карактерише извесна стабилизација нивоа религиозности уз очување тенденције раста овог показатеља.

Табела 2. Однос према вери, 1989-1998. године (% од броја испитаника)

	1989.	1991.	1993.	1994.	1996.	1997.	1998.	2000.
Неверујући	64	61	40	39	43	37	33	37
Православни	30	32	50	56	44	48	52	50

Извор: ВЦИОМ; Дубин (1999:31-39)

Табела 3. Религијска самоидентификација 1993-1999. године (% од броја испитаника)

	јун 1993.	мај 1995.	мај 1996.	јануар 1997.	дец. 1998.	дец. 1999.	дец. 2000.	дец. 2001.
Неверујући	34	32	33	30	24	31	27	27
Православни	46	46	48	51	55	50	49	50
Припадници ислама	7	7	7	7	7	6	9	7
Друге конфесије	2	2	1	1	1	2	2	1
Верујем у натприродне силе али не припадам ниједној конфесији	11	13	11	11	13	13	13	14

Извор: Аналитички центар ИСПИ РАН.

Другу етапу у развоју религиозности у Русији такође карактерише и релативно стабилан број неверујућих испитаника. Као што смо већ показали, у првој етапи имамо резак пад броја неверујућих испитаника. Но после тог пада њихов број се стабилизовао. То се могло догодити због смањења групе колебљивих или групе испитаника којима је било «тешко одговорити» на постављено питање у истраживањима која избор «колебљив» нису ни нудила испитаницима. Тако је део поменуте групе, на крају крајева, направио избор према овој или оној религији а део се вратио атеистичком погледу на свет.

У октобру 2004. године Одељење за социологију религије при Институту за социјално-политичка истраживања Руске академије наука спровело је репрезентативно сверуско истраживање религиозности становништва¹. Добијени су следећи резултати:

*Табела 4. Распоред одговора испитаника на питање:
Верујете ли у Бога?
(пунолетно становништво Руске федерације, % од броја испитаника)*

Верујем	59
Колеbam се између вере и невере	17
Не верујем	16
Не верујем у Бога већ у неку натприродну силу	4
Тешко је одговорити	4

Извор: Одељење за социологију религије ИСПИ РАН.

*Табела 5. Распоред одговора на питање:
Којој вероисповести припадате?
(пунолетно становништво Руске федерације, % од броја испитаника)*

Православљу	76,1
Староверству	0,5
Католицизму	0,4
Протестантизму	0,1
Исламу	7,0
Јудаизму	0,1
Некој другој	3,2
Тешко је одговорити	12,7

Извор: Одељење за социологију религије ИСПИ РАН.

Са православљем се идентификује апсолутна већина испитаника. Истраживање је потврдило постојање феномена, присутног у савременој религијској ситуацији у Русији, да удео испитаника који се идентификују са православљем превазилази број испитаника који се самодекларишу као верници. А то значи да један део испитаника себе везује пре за православну културу него за православну веру и казујући на тај начин своју културну самоидентификацију. Као што се из претходних табела може видети, 76% испитаника се самоиден-

¹ Истраживање је спроведено у 14 субјеката Руске федерације (у Москви и Петербургу, у републикама Татарстан и Башкортостан, у краснодарском округу и у архангелској, акатеринбургској, иркутској, ростовској, самарској, тамбовској, томској, хабаровској, јарославској области) на узорку од 1794 испитаника градских и сеоских насеља. Узорак је био квотно-пропорционалан а формиран је на основу последњег пописа становништва. Истраживање је спроведено уз финансијску подршку Руског хуманитарно-научног фонда, грант 04-03-00364а (руководиоци пројекта: др социолошких наука В. В. Локосов и др социолошких наука Јулија Синелина).

тификује са православљем док верника има 59%. То значи да је себе као православне видео не само један део колебљивих, него чак и неверујућих испитаника. Ми нисмо у православне убројили испитанике који су изјавили да нису верници или су изјавили да «не верују у Бога већ у друге натприродне силе» или оне испитанике којима је на постављено питање о вери у Бога тешко било одговорити, зато што се са наше тачке гледишта *православним може сматрати само она појединац који са-мог себе назива православним и који у исто време верује у Бога. Тако, према овој методици, православних (који верују у Бога и колебају се између вере и невере) има 66% од укупног броја испитаника.*

На другом месту по бројности су муслимани – има их 7% (заправо 6%, ако изоставимо неверујуће и оне који верују у друге натприродне силе). Припадника осталих конфесија - старовераца, католика, протестаната, јудаиста - укупно има 1,2% а опцију «остале вероисповести» одабрало је 3% испитаника.

У априлу 2006. године поновљено је сверуско истраживање религиозности становништва и добијени су следећи резултати².

Табела 6. Одговори испитаника на питање: Верујете ли у Бога, и ако верујете, којој вероисповести припадате? (пунолетно становништво Руске федерације, % од укупног броја испитаника).

Не верујем у Бога	16
Православљу	65
Староверству	0,4
Католицизму	0,3
Протестангизму	0,3
Исламу	7
Јудаизму	0,1
Будизму	0,2
Паганству	0,1
Не верујем у Бога, већ у друге натприродне силе	5
Некој другој религији	1
Тешко је одговорити	4

Извор: Одељење за социологију религије ИСПИ РАН.

² Сверуско истраживање религиозности становништва је спровело Одељење за социологију политике и јавно мњење Института за социјално-политичка истраживања Руске академије наука. Истраживање је спроведено у 14 субјеката РФ (у градовима Москви и Петербургу, у републикама Татарстан и Башкортостан, у краснодарском и хабаровском округу, у архангелској, вороњежској, акатеринбургској, иркутској, ростовској, самарској, томској, јарославској области) на узорку од 1848 испитаника градских и сеоских насеља. Узорак је био квотно-пропорционалан а формиран је на основу последњег пописа становништва. Истраживање је спроведено према методици В. Ф. Чеснокове. Истраживање је спроведено уз финансијску подршку Руског хуманитарно- научног фонда, грант 04-03-00364а (руководиоци пројекта: др социолошких наука В. В. Локосов и мр социолошких наука Јулија Синелина).

Ради проучавања методолошких проблема у истраживању из 2006. године питање о вероисповедној припадности било је формулисано на начин да се испитаник може одредити за конфесију само у случају да себе претходно дефинише као верујућег: «Верујете ли у Бога и ако верујете којој вероисповести припадате?» (исто питање је постављено испитаницима у истраживању Фонда «јавно мњење» према методици В. Ф. Чеснокове). Постављено је двојно питање, мада, као што је познато, социолози не воле превише оваква питања и сматрају да праве у извесном степену методолошку штету.

Подаци сверуског истраживања из 2006. године о конфесионалној припадности и делу нерелигиозног становништва практично се поклапају са подацима истраживања спроведеног 2004. године. Удео православних и муслимана као и неверујућих и оних који верују у натприродне силе остао је практично на ранијем нивоу. С наше тачке гледишта, може се рећи да се процес промене религиозног погледа на свет грађана Русије стабилизовао.

Размотримо подробније гупу православних према подацима из 2006. године.

1. Социо-демографске карактеристике православних

У групи православних има 40% мушкараца и 60% жена (2004. године тај однос је био 38% - 62%) што не одступа значајно од аритметичке средине самог узорка (46,5% мушкараца и 53,5% жена). Може се рећи да се за последњих петнаест – двадесет година полна структура битно приближила «нормалној» расподели, блиској аритметичкој средини узорка (1992. године мушкараци су чинили 29% православних испитаника - Чеснокова, 2005:270). Старосна структура православних одговара старосној структури узорка. Становници градова чине 76% православних испитаника а становници села 24%. Степен образовања православних испитаника практично одговара образовној структури узорка. Тако заправо социо-демографске карактеристике православних испитаника у основи одговарају социо-демографској структури узорка са изузетком полне структуре где удео жена унеколико надмашује удео мушкараца.

2. Религиозно понашање православних

У бесмртност душе верује 55% православних, не верује 21% а није дало одговор 23% испитаника. Цркву посећује једном месечно и чешће 12% испитаника, неколико пута годишње Цркву посећује 34,5% православних испитаника, једном годишње 16%, ретко, не сваке године 27% а никада није били у Цркви 8%.

Исповеда се и причешћује једном месечно и чешће 2,3% православних испитаника, неколико пута годишње 7,2%, обавезно једном годишње 8%, ретко, једном у неколико година 23%, никада се не исповеда и не причешћује 54%. Тако испада да се мање-више редовно причешћује и исповеда 17,5% православних.

Са јеванђељем је упознато 61% испитаних, мада јевађеља редовно чита око 11% а не чита их 35% православних испитаника. Црквеним молитвама се моли 31% православних испитаника, јутарњу и вечерњу молитву чита 4%, моли се црквеним молитвама скоро сваки дан 11%, моли се претежно црквеним молитвама 16%, моли се личном молитвом 47% и уопште се не моли 18%.

Одржава све постове, као и пост средом и петком 3% православних испитаника, труди се да држи све велике постове 4%, неке постове држи а неке не држи 5,5%, понекад пости, нередовно 20% а не одржава уопште пост 66%.

Према томе, реалну везу са православном црквом откривамо код 46% декларисано православних испитаника (према посети цркви) и око трећине према индикатору црквене молитве. Од пет показатеља учрковљености, православни у великој мери одају поштовање посећивању цркве и молитви. Најслабији показатељ остаје исповед и причест, као и пост.

У наредним табелама ћемо размотрити динамику неких показатеља религиозног живота православних верника за последњих петнаест година: посећивање цркве, исповед и причешће, молитва и читање јеванђеља (према подацима сверуског истраживања Фонда «јавно мњење – 1992, 2000. и 2002. године и сверуског истраживања ИСПИ РАН из 2006. године):

*Табела 7. Распоред одговора на питање:
Колико често посећујете цркву?
(% од броја православних испитаника).*

	1992.	2000.	2002.	2004.	2006.
Практично никада	21	18	23	9	8
Ређе од једном годишње	36	22	15	34,5	27
Једном до два пута годишње	20	27	29	15	16
Неколико пута годишње али ређе од једном месечно	14	21	23	29	34,5
Бар једном месечно и чешће	8	10	8	10	12
Тешко ми је да одговорим на питање, не разумем питање	2	3	1	3	2

Извор: Чеснокова, 2005:260, Одељење за социологију религије ИСПИ РАН. Исти је извор за све табеле до броја 11

Табела 8. Распоред одговора на питање:
Колико се често причешћујете?
(% од броја православних испитаника)

	1992.	2000.	2002.	2004.	2006.
Прктично се никада не причешћујем	57	63	64	54,5	54
Ређе од једном годишње	26	12	13	25	23
Једном до два пута годишње	10	13	14	9	8
Неколико пута годишње али ређе од једном месечно	3	6	5	5	7
Једном месечно и чешће	1	1	2	2	2
Тешко ми је да одговорим на питање, не разумем питање	3	5	3	4	5

Табела 9. Распоред одговора на питање: Којим се молитвама молите? (% од броја православних испитаника)

	1992.	2000.	2002.	2004.	2006.
Практично се не молим никада	52	35	34	22	18
Молим се личном молитвом	32	34	32	49	47
Молим се црквним молитвама	12	28	28	23	27
Читам јутарњу и вечерњу молитву	-	1	3	3,5	4
Тешко ми је да одговорим	4	2	2	3	3

Табела 10. Распоред одговора на питање:
Читате ли јеванђеље и друге текстове одређене за читање?
(% од броја православних испитаника)

	1992.	2000.	2002.	2004.	2006.
Никада нисам читао	47	44	52	39	35
Читао сам некад давно	23	29	26	38	37
Читао сам или прелиставао недавно	11	19	17	10	13
Редовно читам само јеванђеља	6	5	0	6,5	7
Редовно читам јеванђеља и друге текстове	-	-	2	3	4
Тешко ми је да одговорим на питање	14	3	1	4	4

Табела 11. Распоред одговора на питање:
 Да ли одржавате црквене постове?
 (% од броја православних испитаника)

	2000.	2002.	2004.	2006.
Не постим уопште	86	81	67	66
Понекад постим али нередовно	-	-	21	20
Неке постове одржавам а неке не	10	10	5	5,5
Трудим се да одржавам све велике постове	2	2	4	4
Одржавам све постове плус постим средом и петком	1	-	2	3

Према томе, код православних је на делу спор процес уцрковљења. У последњем деселећу православни чешће посећују цркву, чешће се моле црквеним молитвама и редовније читају јеванђеља, а удео православних верника који се причешћују се незнатно изменио. Унеколико се, код декларисаних православних испитаника, повећао удео мушкараца а структура према полу приближава се реалној.

Наведени подаци сведоче да се највећи напредак код православних дешава у домену црквених молитви – реско је пао удео испитаника који се уопште не моли а удео испитаника који се моли црквеним молитвама порастао је више него двоструко. Истина, читање јутарње и вечерње молитве остала је навика незнатног дела православних испитаника.

Побољшањем ситуације са редовним посећивњем цркве, посебно се повећао удео православних испитаника који храм посећују неколико пута годишње али ређе од једном месечно. Број православних испитаника који посећују цркву месечно и чешће порастао је незнатно.

Боље стоји ситуација са уделом православних испитаника који се редовно причешћују и читају јеванђеља и друге текстове Светог Писма. Зато се тешко може говори о блиставим успесима процеса уцрковљења. Пре се овде ради о спором усвајању различитих аспеката црквеног начина живота. При томе неке аспекте православни усвајају лако и потребно је мање времена за привикавање на њих, док су други повезани са улагањем већег напора у превладавању навика доцрквеног начина живота.

У складу са методиком Чеснокове, православни се могу поделити на пет група према нивоу уцрковљености: уцрковљени, полууцрковљени, почетници, неуцрковљени и нулта група. Збирни подаци показују да уцрковљених има 10% (2004. године их је било 9%), полууцрковљених има 24% (2004. године из је било 20%), почетника има 14% (2004. – 13%), неуцрковљених има 16% (2004. – 22%) и у нулној групи има 2% (2004. – 2%). Постоји могућност компарације податка сверус-

ког истраживања из 2004. године према групама уцрковљености са подацима из истраживања Фонда «јавно мњење» спроведених од 1992. до 2006. године. При томе треба имати у виду да су после 1992. године нешто поопштрени критеријуми за припадност најјачој групи, групи уцрковљених.

Табела 12. Компарација група православних испитаника према нивоу уцрковљености.

Групе/година истраж.	1992.	2000.	2002.	2004.	2006.
Уцрковљени	18,7	11,5	12	13	15,5
Полууцрковљени	27	26,5	27,2	31	36
Почетници	20,2	30,5	32,5	19,5	21
Неуцрковљени	26,6	24	16,8	33	24
Нулта група	7,5	7,8	11,5	4	3,5

Извор: Чеснокова (2005:242), Одељење за социологију религије ИСП РАН

Промене су настале у попуњености група. Према подацима истраживања из 2006. године највећа група је постала група полууцрковљених испитаника (36%). Треба такође, запазити извесно повећање удела уцрковљених. То све, по нашем мишљењу, говори о томе да се православни постепено уцрковљавају, мада не треба преценити резултате процеса уцрковљења. Док група уцрковљених у стварности показује на делу усвојеност неколико елемената црквеног живота: релативно велики број уцрковљених православних верника посећује цркву једном месечно и чешће, причешћује се мање – више редовно око 60% ових испитаника а црквеним молитвама се моли више од 70%, дотле ситуација са групом полууцрковљених изгледа другачије. Ова група је значајној мери формирана од православних испитаника који су од свих елемената црквеног живота одабрали само један или два, као што су пре свега посећивање цркве неколико пута годишње (89%) и црквена молитва (око 40%). Више – мање редовно се причешћује око 20% полууцрковљених а више од једне трећине испитаника који припадају овој групи се причешћује мање од једном годишње. Ова чињеница говори о томе да један важан елемент религиозне свести и понашања још увек није усвојила већина полууцрковљених.

Према томе, подаци истраживања из 2004. и 2006. године показују следеће тенденције:

- Православље је базична самоидентификација 65% руских грађана и 73% Руса. Део неверујућих испитаника или оних који верују не у Бога него у друге натприродне силе такође се идентификује са православљем. Ако се говори о културној самоидентификацији испитаника, онда се може рећи да се са православном културом идентификује 76% свих испитаника. Цркви као

друштвеној институцији поверење поклања 51% свих испитаника а ускраћује 24%. Поверење у цркву је у самом врху поверења које грађани Русије придају социјалним институцијама. До 1999. године Црква је била на првом месту према степену поверења које јој је указивало становништво.

- Раст удела православних верника у испитиваном становништву стабилизовао се на нивоу од 65% а удео неверујућих и оних који не верују у Бога већ верују у натприродне силе се снизио. У том смислу се може говорити о стабилизацији процеса промене религијског погледа на свет грађана Русије.

- Истовремено, догађа се и спор процес уцрковљења испитаника који се православно самодекларишу. У последњих петнаест година православни су чешће почели да одлазе у цркву, да се моле црквеним молитвама и да редовније читају јеванђеља. Унутар православних се донекле повећао удео мушкараца, а полна структура се приближава реалној структури у руском друштву. Такође се повећава удео уцрковљених и полууцрковљених испитаника. Ове две групе православних испитаника су већински женске групе али је заступљеност мушкараца већ око 30%.

- Упркос извесним стереотипима које о овим групама постоје, њихови припадници су најобразованији у узорку и већински припадају градском становништву. У групи полууцрковљених старосна структура је блиска старосној структури узорка.

У последњих десет година православни чешће посећују цркву, чешће се него раније моле црквеним молитвама и редовније читају јеванђеља. Међутим, то није довољан доказ о томе да су се грађани Русије масовно почели руководити религиозним вредностима у свакодневном животу. Пре се може говори о томе да су се почели враћати у цркву. Важни показатељи уцрковљеног живота људи – исповед и причешће – остали су и даље ниски. За значајан део грађана Русије уцрковљење има још увек површан карактер.

Литература:

- Дубин Б.В. «Религиозная вера в России 90-х годов»// Мониторинг общественного мнения. Экономические и социальные перемены. М., 1999. № 1 (39). С.31-39.
 Чеснокова В.Ф. Воцерковленность. М.: ФОМ, 2000.
 Чеснокова В.Ф. Тесным путем. М.: Академический проект, 2005.

Са руског језика превео Мирко Благојевић

Julija Sinelina, Moscow (Russia)

RELIGIOUS DYNAMICS AMONG THE CITIZENS OF RUSSIA FROM 1989 TO 2006

Summary

The author analyzes the religiousness of the population of Russia, particularly among the Orthodox believers, based on the information from a number of sociological empirical research studies conducted by various sociological research centres and public opinion institutes from the late eighties till 2006. Although setting the level of religiousness among the citizens of Russia is related to methodological disputes on the method of research and measurement of religiousness, the author suggests Chesnokova's methodics as most adequate. The findings of research studies conducted according to the methodics and focusing on church initiation may be summarized in several points: in the last ten years, the orthodox believers have been attending the church more often than before, have been praying more often and reading the Bible more regularly. But that is not proof enough that the citizens of Russia, including orthodox believers as the predominant group, began guiding by religious values in everyday life. It is more of a return to church. Important indicators of the church initiation - confession and communion – have remained on a rather low level. For a large number of the citizens of Russia, church initiation is still of a superficial character.

Key words: Chesnokova's methodics, Orthodox confession, church initiation, indicators of church initiation, Russia